

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE

Hornopotočná 23, 918 43 Trnava

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Názov habilitačnej práce: Buberov spor s Kierkegaardom. O vzťahu náboženstva k etike a politike (Bratislava: Kalligram 2013)

Meno a priezvisko habilitanta: Mgr. Mgr. Peter Šajda, PhD.

Študijný odbor: 2.1.2. Systematická filozofia

Titul, meno a priezvisko oponenta práce: doc. RNDr. Adrián Slavkovský, PhD.

Monografia Mgr. Mgr. Petra Šajdu, PhD. predložená ako habilitačná práca sleduje tému vzťahu náboženstva k etike a politike, ktorú skúma v konkrétnom dejinnofilozofickom kontexte. Zo systematického hľadiska možno povedať, že práca analyzuje konflikt dvoch konfigurácií zmieneneho vzťahu. Tieto konfigurácie nie sú iba abstraktnými možnosťami, sú to pozície, ktoré sa spájajú s menami dvoch filozofov: s Martinom Buberom a Sørenom Kierkegaardom. Treba tiež povedať, že práca nie je takou komparatívnou štúdiou, ktorá by sa konfiguráciami zaoberala len v čisto pojmovej rovine. Habilitant ukotvuje konflikt konfigurácií v konkrétnom historickom kontexte, čo mu umožňuje objasniť podmienky jeho vzniku a logiku jeho vývoja. V centre záujmu je Buberova konfigurácia a Kierkegaardova alternatívna konfigurácia je prezentovaná najmä v tej podobe, akú jej pripisoval Buber. Tu treba vyzdvihnúť nesamozrejmý fakt, že habilitant v práci preukázal výbornú znalosť Kierkegaardovho diela v dánskom origináli aj nemeckých prekladoch, Buberovho diela v nemčine a tiež medzinárodnej diskusie súvisiacej s témou najmä v nemčine a angličtine.

Hlavný konflikt, ktorému sa práca venuje, je konflikt medzi Buberovou konfiguráciou a tou, ktorú považoval za kierkegaardovskú. Kierkegaard nevystupuje „samostatne“, jeho filozofická pozícia je prezentovaná v už interpretovanej podobe. To, že Buber formuluje vlastnú konfiguráciu v opozícii voči kierkegaardovskej neznamená, že sa voči Kierkegaardovi stavia len kriticky. Naopak, otvorene uznáva Kierkegaardov prínos k skúmanej téme a podčiarkuje príbuznosť niektorých jeho filozofických dôrazov s dôrazmi dialogickej filozofie. U Kierkegarda nachádza napríklad koncepciu bytostnej vzťahovosti k druhému, ktorú považuje za nevyhnutný základ náboženstva, etiky i politiky a ktorá mu chýba u iných mysliteľov (Sokrates, Stirner, Heidegger). Napriek pozitívnym prienikom je Buber presvedčený, že jeho a Kierkegaardova konfigurácia sa líšia v rozsahu bytostnej vzťahovosti. Kým Kierkegaard bytostnú vzťahovosť obmedzuje na náboženstvo (vzťah jedinec-Boh), u Buberu je konštitutívna pre všetky tri vzťahové dynamiky (jedinec-Boh, jedinec-človek, jedinec-ludské spoločenstvo). Buber považuje Kierkegaardovu konfiguráciu troch vzťahových dynamík za akozmickú, pretože bytostná povaha vzťahu jedinec-Boh predpokladá nebytostnosť ostatných dvoch vzťahov. Kierkegaardov „náboženský akozmizmus“ je pre Buberu kľúčovou diferenciou medzi ich konfiguráciami vzťahu náboženstva k etike a politike.

Buberova kritika kierkegaardovskej konfigurácie nie je jediným konfliktom, ktorý habilitant skúma. Buberova recepcia Kierkegarda vyvolala vlnu reakcií, ktoré do sporu o vzťah náboženstva k etike a politike priniesli množstvo nových podnetov. Tieto reakcie možno rozdeliť do troch základných skupín. Kriticko-korektívne reakcie spochybňujú správnosť Buberovej interpretácie kierkegaardovskej konfigurácie a poukazujú na jej slabiny. Ponúkajú alternatívny výklad kierkegaardovskej konfigurácie, súčasťou ktorého je odmietnutie tézy o jej akozmickej povahe. Opačným smerom sa uberajú radikalizačné reakcie, ktoré

Buberovu kritiku potvrdzujú a ďalej rozvíjajú. Preberajú predstavu o vnútornej rozporuplnosti náboženského akozmizmu a nachádzajú u Kierkegaarda nové akozmické prvky. Treťou skupinou sú harmonizačné reakcie, ktoré sa usilujú „povzniesť“ nad rozpory medzi Kierkegaardovým a Buberovým modelom a nachádzajú súlad v rôznych aspektoch ich reflexie súčinnosti náboženstva, etiky a politiky. Široké spektrum reakcií dokazuje, že spor, ktorý Buber s odkazom na Kierkegaarda inicioval, pokračoval a je aktuálny aj dnes. Vďaka tejto kontinuite môže habilitant konštatovať, že vzťah náboženstva k etike a politike je „filozofickou témou, ktorá sa vynára vždy v nových podobách a vedú sa o nej vždy nové debaty“ (s. 13). Táto téma síce ďaleko presahuje rámec Buberovho sporu s Kierkegaardom, no habilitantove analýzy čitateľovi umožňujú zblízka sledovať vývoj konkrétnej a historicky významnej polemiky o tejto téme.

Piata časť práce prináša zvrät, ktorý konflikt konfigurácií vzťahu náboženstva k etike a politike posúva na novú úroveň. Ak dosiaľ stáli proti sebe Buberova a Kierkegaardova konfigurácia, v tejto časti sa Buberovým proťajškom stáva on sám. Habilitant predstavuje u nás pomerne neznámu Buberovu preddialogickú filozofiu, ktorá má nesporné akozmické črty. Konflikt Buberovej preddialogickej a dialogickej vízie vzťahu náboženstva k etike a politike je reálnym vnútorným konfliktom, ktorý sa rozvinul po Buberovom „obrate“ v roku 1916. Buberova prvá kritika akozmizmu sa teda udiala v jeho spore so sebou samým. Habilitant považuje za potrebné túto ideovú sebakritiku historicky situovať (ide o obdobie prvej svetovej vojny), pretože Buberova neskoršia kritika Kierkegaardovho akozmizmu bude súvisieť s podobnou historickou krízou (blížiac sa druhá svetová vojna). Skutočnosť, že kolíziu Buberovej dialogickej konfigurácie s kierkegaardovskou predchádzal konflikt, ktorý Buber musel vybojovať so sebou samým, objasňuje vyhranenosť jeho kritiky kierkegaardovského akozmizmu.

Na habilitačnej práci treba oceniť funkčné využitie historických súvislostí pre interpretáciu konfliktu filozofických pozícií. Akontextuálna komparácia filozofických koncepcií by niektoré aspekty tohto konfliktu sotva odhalila. Je tiež dôležité, že práca sa striktnie drží tematickej línie a neorientuje sa primárne na dejiny recepcie. Tie sú len pomôckou pre lepšie uchopenie sporu o vzťah náboženstva k etike a politike, ktorý Buber rozpútal.

Habilitant na viacerých miestach upozorňuje na spätosť dôležitých myšlienok Bubera aj Kierkegaarda s ich životmi. Tiež poukazuje na Buberovo riešenie vyvážení vzťahu jedinca k Bohu a k druhému človeku, ktoré je založené na jednote protikladov (coincidentia oppositorum), keď bezpodmienečná výlučnosť a bezpodmienečné zahrnutie vo vzťahu k Bohu sú jedno (s. 117). To naznačuje, že filozofické uchopenie vybranej problematiky nie je len záležitosťou precíznej logickej analýzy (ktorú prekračuje smerom k dialektike a paradoxom) a koherentného abstraktného modelu (ktorého štruktúra je, zdá sa, podmienená viac existenciálne než logicky). V tejto súvislosti by som chcel habilitantovi položiť otázku, aký typ racionality je podľa neho v pozadí Buberových úvah.

Predkladaná habilitačná práca Mgr. Mgr. Petra Šajdu, PhD. spĺňa všetky predpoklady na tento typ kvalifikačných prác a dokumentuje profesionálnu pedagogickú aj vedeckú kompetenciu habilitanta, a preto odporúčam VR FF TU aby prijala uvedenú prácu na verejnú obhajobu a po jej úspešnom obhájení navrhla rektorovi TU udeliť Mgr. Mgr. Petrovi Šajdovi, PhD. vedecko-pedagogickú hodnosť docent v odbore 2.1.2 Systematická filozofia.

Trnava, 26. 5. 2015

podpis oponenta